

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 29·35·69, 628·37·04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 21·07·57, 628·90·17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00·503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29·40·89

BS/355/64/92

**PLANOWANE ZMIANY I PREFERENCJE
DOTYCZĄCE MIEJSCA PRACY**

Warszawa, sierpień 1992 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

♦ Zdecydowana większość pracujących nie zamierza zmienić swojego miejsca zatrudnienia.

♦ W razie zmiany miejsca pracy najchętniej wybrano by przedsiębiorstwa państwowe lub spółdzielcze oraz prowadzenie własnej firmy.

Plany dotyczące zmiany miejsca pracy

W okresie przelomów społecznych, które pozbawiają ludzi poczucia bezpieczeństwa, należy liczyć się z występowaniem na szerszą skalę postaw zachowawczych. Wydaje się, iż z takim właśnie zjawiskiem mamy do czynienia w przypadku postaw społecznych wobec ewentualności zmiany wykonywanej dotąd pracy. Wyniki badań CBOS¹ potwierdzają tę obserwację.

Zdecydowana większość respondentów - około 85% - odpowiedziała przecząco (łącznie odpowiedzi "nie" i "raczej nie") na pytanie, czy zamierzają zmienić obecnie wykonywaną pracę, która jest głównym źródłem ich utrzymania. Zamiar zmiany pracy "najszybciej jak to będzie możliwe" wyraziło 6% ankietowanych, a dalszych 9% stwierdziło, że planują to zrobić, ale "nie w najbliższej przyszłości".

¹ Sondaż "Ekonomiczny wymiar życia codziennego" przeprowadzono w dniach 23 marca - 8 kwietnia 1992 r. na 1823-osobowej ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie dorosłej ludności.

Panuje powszechne przekonanie, iż mężczyźni są bardziej skłonni do zmiany pracy niż kobiety. Tymczasem wyniki badania pokazują, iż deklarują oni taki zamiar tylko niewiele częściej (16% wobec 12%)².

Zmianę pracy planują znacznie częściej młodzi ludzie: 17% spośród osób w wieku do 34 lat i 15% w wieku 35-44 lata. Natomiast w kategorii wieku 45-54 lata odsetek ten zmniejsza się do 9 punktów procentowych, a w wieku 55-64 lata do 8. Należy też zauważyć, iż 92% ludzi jeszcze w sile wieku (45-54 lata) - nie zamierza wcale zmieniać pracy.

Zdecydowanie najczęściej (27%) zamierzają podjąć inną pracę (łącznie odpowiedzi "tak, najszybciej jak to będzie możliwe" i "tak, ale nie w najbliższym czasie") mieszkańcy wielkich miast, liczących 501 tys. i więcej mieszkańców. Natomiast najrzadziej (8%) o planach takich mówią respondenci mieszkający w małych miastach - do 20 tys. ludności.

W obecnej sytuacji na rynku pracy jest to zrozumiałe, gdyż w dużych aglomeracjach bezrobocie jeszcze nie jest tak znaczne, jak w małych miastach.

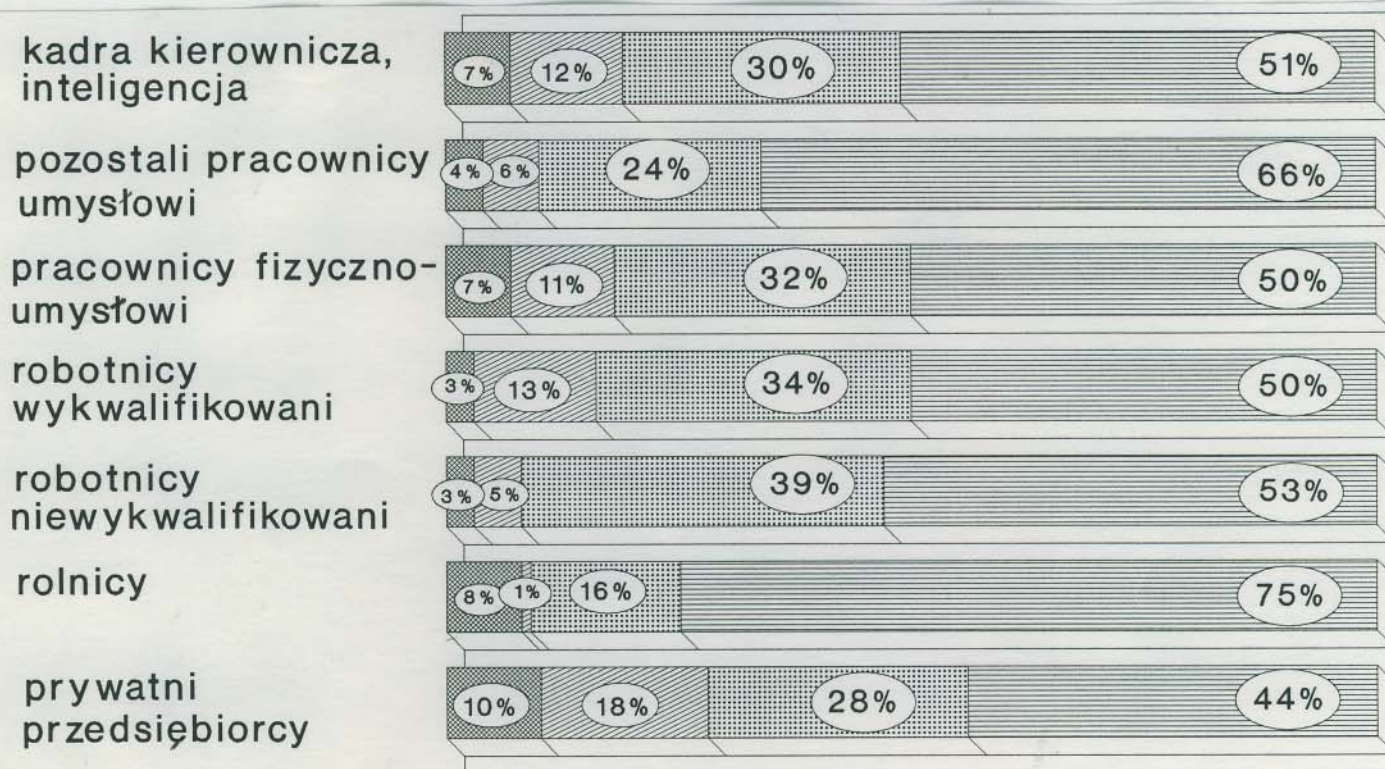
Najczęściej deklarują zamiar zmiany miejsca zatrudnienia mieszkający w regionie północnym i środkowym, a najrzadziej - w zachodnim, południowo-wschodnim oraz wschodnim.

Również wykształcenie różnicuje deklaracje o ewentualnej zmianie pracy. Najczęściej plany takie zgłaszają osoby z wykształceniem wyższym (22%), rzadziej - ze średnim i zasadniczym zawodowym (15%), a najrzadziej - z podstawowym (10%).

² Szczegółowe zróżnicowanie deklaracji badanych w zależności od ich cech socjo-demograficznych zamieszczono w tabelach aneksu.

Za interesujący i wart głębszych analiz można uznać fakt, że niemal co trzeci prywatny przedsiębiorca myśli o zmianie pracy. Rzadziej myśli o tym kadra kierownicza i inteligencja (co piąty ankietowany), a najrzadziej zamiar taki deklarują robotnicy niewykwalifikowani (8%) i rolnicy (9%) - rysunek 1.

Rys. 1. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy zamierza Pan(i) zmienić swoją obecną główną pracę?

■ - tak, najszybciej jak to będzie możliwe

▨ - tak, ale nie w najbliższym czasie

▤ - raczej nie

▥ - nie

Wobec tak kształtujących się rozkładów odpowiedzi na pytanie o zamiar zmiany pracy w poszczególnych kategoriach społeczno-zawodowych jest zrozumiałe, że osoby skłonne do takiej zmiany najczęściej pochodzą z rodzin, których dochody na jedną osobę są najwyższe - powyżej 1 mln 600 tys. zł. Co piąta osoba zaliczana do tej kategorii stwierdza, że zamierza podjąć nową pracę. Dochody niskie (do 400 tys. zł na osobę) i średnie (401-800 tys. zł i 801-1 200 tys. zł) nie różnicują zamiaru zmiany pracy (odpowiednio: 12%, 15% i 13%).

Wyraźnym bodźcem do poszukiwania nowego miejsca zatrudnienia wydaje się większa liczba dzieci na utrzymaniu - częstość wskazań na zamiar zmiany pracy jest tym większa, im więcej dzieci na utrzymaniu ma respondent.

Rzadko deklarowany zamiar zmiany pracy jest zapewne związany z postrzeganiem bardzo ograniczonych możliwości, jakie stwarza rynek pracy. Tylko co dziesiąty ankietowany stwierdził, iż mógłby bardzo łatwo lub raczej łatwo znaleźć pracę dającą podobne do obecnych dochody. Zdecydowana większość respondentów - ponad trzy czwarte - oceniła, iż byłoby to bardzo trudne lub raczej trudne.

Swoje szanse na rynku pracy mężczyźni oceniają podobnie jak kobiety (12% i 10%). Największe trudności ze znalezieniem dla siebie pracy dającej dochody podobne do obecnych widzą osoby najmłodsze, do 24 lat oraz starsze, w wieku 55-64 lata (odpowiednio 6% i 4% wskazań). Wśród respondentów z pozostałych kategorii wieku odsetki te wynoszą 10-14 punktów procentowych.

O łatwym znalezieniu pracy mówią najczęściej mieszkańcy regionu środkowego (17%) i północnego (15%), a najrzadziej - środkowowschodniego (6%) i południowo-wschodniego (7%).

Poziom wykształcenia bardzo wyraźnie różnicuje postrzeganie własnych szans znalezienia nowej pracy. Spośród osób z wykształceniem wyższym co trzecia jest przekonana, iż łatwo mogłaby znaleźć pracę dającą podobne dochody, spośród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim - co dziesiąta. Natomiast odpowiedzi takich udzieliło tylko 7% respondentów z wykształceniem podstawowym.

Najlepiej oceniają możliwość znalezienia równorzędnie płatnej pracy prywatni przedsiębiorcy oraz pracownicy kadry kierowniczej i inteligencja (co piąty z nich stwierdził, że łatwo znalazłby pracę). Najgorzej - rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani i pozostali pracownicy umysłowi (odpowiednio 7%, 8% i 9%).

Opinia o łatwym znalezieniu nowej pracy wyrażana jest przez respondentów tym częściej, im wyższy jest dochód przypadający na jedną osobę w rodzinie - od 6% wskazań przy dochodzie najniższym (do 400 tys. zł) do 21% przy najwyższym (powyżej 1 600 tys. zł). Natomiast liczba dzieci na utrzymaniu nie różnicuje tych ocen. Wydaje się, że uzyskanie pracy dającej równorzędne dochody jak obecnie, jest istotną barierą ograniczającą planowanie zmiany pracy, skoro jednocześnie ponad połowa ankietowanych stwierdziła, iż otrzymywane obecnie zarobki oceniają jako raczej złe lub bardzo złe (łącznie 53% wskazań)³. Natomiast za skłonnością do utrzymania obecnej pracy może przemawiać pozytywna ocena takich jej elementów, jak stosunki między ludźmi (93%), stosunki między przełożonym a podwładnym (92%) oraz warunki pracy (78%).

³ Jako bardzo dobre zarobki ocenił 1% ankietowanych, jako raczej dobre 8%, a jako przeciętne - 37%.

Preferencje dotyczące miejsca pracy

Co trzeci respondent w przypadku zmiany pracy wybrałby zakład państwowy lub spółdzielczy. Niewiele mniej liczna grupa ankietowanych (26%) opowiada się za pracą "na swoim" - prowadzeniem własnej firmy. Praca w prywatnym zakładzie jest wymieniana równie często jak wyjazd do pracy za granicę (po 12%). Tylko 5% badanych nie chciało w ogóle pracować.

Preferencje wyboru miejsca pracy w znacznym stopniu zależą od usytuowania respondentów w strukturze społeczno-zawodowej (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Grupy społeczno-zawodowe	Preferowane miejsce pracy						
	zakład prywatny	zakład państwowy (spółdzielczy)	praca "na swoim"	zakład sprywatyzowany	praca za granicą	w ogóle nie pracować	trudno powiedzieć
Kadra kierownicza i inteligencja	14	29	26	11	6	4	11
Pozostali pracownicy umysłowi	7	42	22	7	9	6	9
Pracownicy fizyczno-umysłowi	16	26	32	0	7	5	16
Robotnicy wykwalifikowani	11	33	23	6	17	2	7
Robotnicy niewykwalifikowani	9	51	11	1	8	7	13
Rolnicy	19	11	30	2	15	7	15
Prywatni przedsiębiorcy	18	10	56	0	10	4	2

W zakładzie państwowym zdecydowanie najczęściej chcieliby pracować robotnicy niewykwalifikowani (co drugi z nich), a najrzadziej - rolnicy i prywatni przedsiębiorcy (co dziesiąty). Na swoim - najczęściej prywatni przedsiębiorcy (ponad połowa), a najrzadziej - robotnicy niewykwalifikowani (co dziesiąty). W spółce akcyjnej (zakładzie sprywatyzowanym) chcieliby pracować przede wszystkim pracownicy kadry kierowniczej i inteligencja (co dziesiąty), natomiast żaden z pracowników fizyczno-umysłowych i prywatnych przedsiębiorców.

Za granicę najczęściej chcą wyjechać robotnicy wykwalifikowani (17%) oraz rolnicy (15%), a najrzadziej - kadra kierownicza (6%) i pracownicy fizyczno-umysłowi (7%).

W ostatnich dwóch latach względnie stałą pozycję w hierarchii preferencji wyboru miejsca pracy zajmują: zakłady państwowe lub spółdzielcze, zakłady prywatne, praca za granicą oraz niechęć do pracy w ogóle. Natomiast praca "na swoim", po okresie wyraźnego wzrostu zainteresowania, stała się zdecydowanie mniej atrakcyjna pod koniec I kwartału 1992 r. Jednocześnie w pierwszej połowie tego roku nastąpił wzrost zainteresowania pracą w zakładzie prywatnym (tab. 2).

Przedsiębiorstwo państwowe lub spółdzielcze wybierają przede wszystkim (ponad 30% z tej grupy) te osoby, które obawiają się utraty pracy. Natomiast ci respondenci, którzy nie boją się, że dotknie ich bezrobocie, częściej wyrażają gotowość do założenia własnej firmy.

Tabela 2

w procentach

Termin badania	Preferencje dotyczące miejsca pracy					
	zakład prywatny	zakład państwowy (spółdzielczy)	praca "na swoim"	praca za granicą	w ogóle nie pracować	trudno powiedzieć
X-XI 1990 r.	12	27	33	12	7	9
X 1991 r.	15	34	34	10	3	4
I 1992 r.	13	29	41	9	4	4
III-IV 1992 r.	12	36	26	12	5	9

Analizowane zbiorowości stanowią osoby czynne zawodowo z pominięciem rolników indywidualnych. Dane dotyczące 1990 r. zaczerpnięto z badań IFiS PAN "Polacy '90".

Chęć wyjazdu za granicę deklarują niemal równie często ci, którzy bardzo obawiają się bezrobocia, jak i ci, którzy uważają utratę pracy za mało prawdopodobną (tab. 3).

Tabela 3

w procentach

Preferowane miejsce pracy	Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy liczy się Pan(i) z możliwością utraty pracy?"				
	bardzo poważnie	raczej tak	raczej nie	nie, to mało prawdopodobne	trudno powiedzieć, nie wiem
Zakład prywatny	10	13	13	11	14
Zakład państwowy (spółdzielczy)	35	30	30	24	33
Praca "na swoim"	27	24	25	32	24
Zakład sprywatyzowany (spółka akcyjna)	2	5	6	8	2
Praca za granicą	19	14	13	12	6
W ogóle nie pracować zarobkowo	3	5	5	3	5
Trudno powiedzieć	12	8	8	11	17

*

*

*

Zmianę obecnego miejsca zatrudnienia planuje 15% ankietowanych osób pracujących, przy czym niezwykle rzadko plany te dotyczą najbliższej przyszłości. Zamiar zmiany pracy jest zróżnicowany w zależności od poziomu wykształcenia, pozycji społeczno-zawodowej, miejsca zamieszkania (wieś - miasto danej wielkości) oraz regionu kraju. Natomiast w znacznie mniejszym stopniu (lub wcale) różnicuje go płeć i wiek.

Jako nowe miejsce pracy respondenci najczęściej wybraliby zakład państwowy lub spółdzielczy, ale niewiele rzadziej skłonni są do podjęcia ryzyka, związanego z prowadzeniem własnego przedsiębiorstwa. Natomiast postawy całkowitego wycofania się i bezczynności zawodowej występują wśród pracujących niezwykle rzadko.

ANEKS

Tabela 1. Czy zamierza Pan(i) zmienić swoją obecną główną pracę? 1 - tak, najszybciej jak to będzie możliwe, 2 - tak, ale nie w najbliższym czasie, 3 - raczej nie, 4 - nie (%)

	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	6	9	28	57	806
Płeć					
Mężczyźni	6	10	28	56	435
Kobiety	5	7	29	60	371
Wiek					
do 24 lat	4	13	46	37	52
25-34	5	12	28	55	208
35-44	6	9	32	53	327
45-54	6	3	22	70	138
55-64	5	3	10	82	60
65 lat i więcej	11	5	26	58	19
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	5	27	62	335
Miasto do 20 tys.	0	8	26	66	73
od 21 do 100 tys.	3	8	28	62	156
101-500 tys.	8	12	37	43	144
501 tys. i więcej mieszk.	10	17	23	50	96
Region					
Północny	6	13	33	48	129
Zachodni	6	4	23	67	79
Środkowozachodni	9	5	27	59	116
Środkowy	5	13	24	58	139
Wschodni	3	8	20	70	92
Południowo-wschodni	6	4	34	55	125
Południowo-zachodni	3	10	35	52	126
Wykształcenie					
Podstawowe	5	5	25	65	217
Zasadnicze zawodowe	5	10	36	50	242
Średnie	6	9	25	61	267
Wyższe	8	14	29	50	80
Grupa społ.-zaw.pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	12	30	51	86
Poz. pracownicy umysłowi	4	6	24	66	163
Pracownicy fiz.- umysł.	7	11	32	50	56
Robotnicy wykwalifikowani	3	13	34	50	208
Robotnicy niewykwalifik.	3	5	39	53	74
Rolnicy	8	1	16	74	144
Prywatni przedsiębiorcy	10	18	28	44	50
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	0	14	57	29	7
Uczniowie i studenci	0	0	100	0	1
Bezrobotni	0	50	0	50	2
Gospodynie domowe i inni	0	50	0	50	2
Dochody na jedną osobę					
Do 400 tys. zł	6	6	28	59	93
401-800	7	8	32	53	254
801-1200	4	9	34	53	198
1201-1600	4	5	25	66	128
Powyżej 1600 tys. zł	6	16	16	63	107
Liczba osób w gosp.domowym					
1 osoba	4	17	25	55	53
2 osoby	6	4	26	64	103
3 osoby	4	6	31	59	193
4 osoby	6	10	29	55	243
5 i więcej osób	7	9	27	57	214
Liczba dzieci na utrzymaniu					
Bezdzietni	5	7	28	60	279
Jedno dziecko	4	9	31	57	189
Dwoje dzieci	7	10	28	55	217
Więcej niż dwoje	8	9	26	57	121

Tabela 2. Czy łatwo mógł(a)by Pan(i) znaleźć inną pracę dającą podobne dochody ? (%)

	Bardzo łatwo	Raczej łatwo	Raczej trudno	Bardzo trudno	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	8	30	47	12	809
Płeć						
Mężczyźni	3	9	29	47	12	436
Kobiety	4	6	30	47	13	373
Wiek						
do 24 lat	0	6	26	51	17	53
25-34	4	8	37	41	10	210
35-44	4	10	28	46	12	326
45-54	4	6	29	50	11	139
55-64	2	2	23	54	20	61
65 lat i więcej	6	6	6	61	22	18
Miejsce zamieszkania						
Wieś	2	4	25	53	15	335
Miasto do 20 tys.	1	6	27	61	6	71
od 21 do 100 tys.	2	10	28	47	14	156
101-500 tys.	3	12	36	36	12	146
501 tys.i więcej mieszk.	10	12	39	31	7	99
Region						
Północny	2	13	39	39	8	127
Zachodni	5	6	29	55	4	78
Środkowozachodni	2	4	35	53	7	114
Środkowy	6	11	30	43	11	142
Wschodni	4	5	24	47	19	93
Południowo-wschodni	2	5	22	60	11	125
Południowo-zachodni	2	9	28	35	25	130
Wykształcenie						
Podstawowe	2	5	19	57	16	215
Zasadnicze zawodowe	3	7	34	44	12	244
Średnie	2	7	32	49	9	269
Wyższe	11	20	35	19	16	81
Grupa społ.-zaw.pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	8	14	34	33	12	86
Poz. pracownicy umysłowi	3	6	34	47	9	163
Pracownicy fiz.- umysł.	4	11	27	49	9	55
Robotnicy wykwalifikowani	2	8	33	48	10	210
Robotnicy niewykwalifik.	1	7	23	59	11	75
Rolnicy	4	3	19	50	25	141
Prywatni przedsiębiorcy	2	20	30	40	8	50
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	0	0	20	40	40	10
Uczniowie i studenci	0	0	0	100	0	1
Bezrobotni	0	0	0	100	0	1
Gospodynie domowe i inni	25	0	50	0	25	4
Dochody na jedną osobę						
Do 400 tys. zł	4	2	19	55	19	93
401-800	2	5	32	51	9	255
801-1200	3	7	32	48	11	197
1201-1600	6	13	28	45	9	127
Powyżej 1600 tys. zł	6	15	31	33	15	110
Liczba osób w gosp.domowym						
1 osoba	6	11	40	28	15	53
2 osoby	4	2	26	50	19	105
3 osoby	2	9	28	49	12	193
4 osoby	4	9	31	45	12	242
5 i więcej osób	4	7	29	50	10	216
Liczba dzieci na utrzymaniu						
Bezdzietni	3	5	28	47	16	278
Jedno dziecko	4	9	28	48	10	192
Dwoje dzieci	3	9	35	44	10	217
Więcej niż dwoje	4	9	25	49	12	122